

Лекція № 16/19

Тема : Конституційно-правовий статус Президента України

План:

1. Поняття глави держави та його місце в механізмі державної влади
2. Порядок обрання Президента України (рекомендовано переглянути відео за наступними посиланнями <https://www.youtube.com/watch?v=rohTvhEjZys>)
3. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України (рекомендовано переглянути відео за наступними посиланнями <https://www.youtube.com/watch?v=cG96v-6l9Qk>)

Самостійна робота № 6 (16)

1. Повноваження Президента України (ст. 106 Конституції України)

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#n4760>
2. Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» від 10 вересня 2019 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text>
3. О.О. Майданник, Конституційне право України: Навч.посіб. – К: Алерта, 2017. – 380 с. (с. 186 - 195)

1. *Поняття глави держави та його місце в механізмі державної влади*

Одним із найважливіших елементів державного механізму є глава держави. Термін "глава держави" вперше був застосований у ст. 14 французької Конституційної хартії від 4 червня 1814 р.

На сьогодні термін "глава держави" використовується для означення конституційного органу і водночас вищої посадової особи держави. Як правило, це одноосібний орган загальної компетенції, один із вищих органів державної влади.

Глава держави - це найвища посадова особа держави і водночас конституційний орган, який займає найвище місце в системі органів державної влади, здійснює верховне представництво у внутрішній і зовнішній політиці, є символом державності та національної єдності.

У різних країнах роль, функції, повноваження і значення глави держави значно відрізняються один від одного.

У конституціях багатьох країн визначено, що:

- *по-перше*, глава держави структурно не належить до жодної гілки державної влади.

- *по-друге*, глава держави структурно належить до органів законодавчої та виконавчої влади.

по-третє, глава держави структурно належить до органів виконавчої влади.

по-четверте, глава держави є символом влади та держави, і не наділений реальними повноваженнями.

У сучасній науці виділяють декілька юридичних форм глави держави, за яких функції глави держави виконує:

1) одноосібний монарх, що успадкував свою посаду (Бельгія, Великобританія, Данія, Іспанія, Марокко, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Японія);

2) одноосібний монарх, який обирається правлячою сім'єю (династією) (Катар, Кувейт, Оман, Саудівська Аравія);

3) одноосібний монарх федеративної держави, обраний на встановлений строк монархами суб'єктів федерації зі свого середовища (Малайзія, Об'єднані Арабські Емірати);

4) одноосібний президент, обраний народом, парламентом або представницькою колегією на встановлений строк (Бразилія, Індія, Італія, Німеччина, Португалія, США, Франція);

5) колегіальний орган, обраний парламентом на встановлений строк. Наприклад, у ст. 176 Федеральної Конституції Швейцарської Конфедерації 1998 р. зазначено, що "1. Президент конфедерації є головою Федерального Уряду. 2. Президент конфедерації та Віце-президент Федерального уряду обираються Федеральним урядом з числа своїх членів на один рік", а у ст. 89 Конституції Республіки Куба 1976 р. визначено, що "Державна Рада є органом Національної

Асамблеї Народної влади . вона має колегіальний характер і здійснює верховне представництво кубинської держави.";

6) глава уряду (прем'єр - міністр у землях Німеччини), який здійснює одночасно функції глави держави;

7) посадова особа (генерал - губернатор), яка діє від імені монарха (британської королеви) в державах, що є членами Співдружності. Нині з 49 країн Співдружності вона є главою держави в 17 державах (Австралія, Барбадос, Канада, Нова Зеландія, Ямайка та інші);

8) соправителі (Єпископ Урхельський та Президент Франції), які є рівноправними главою держави Княжества Андорра та капітани - регенти (Сан - Маріно);

9) одноосібний або колегіальний глава держави, що здобув владу незаконно, тобто узурпував її шляхом державного або воєнного перевороту.

Інститут глави держави постійно еволюціонує. Це призвело до того, що термін "глава держави" вже не дає можливості у повному обсязі охарактеризувати сутність, функції та компетенцію цього органу, який на відміну від парламенту (який в усіх країнах є вищим представницьким і законодавчим органом) виконує різні функції й наділений різним правовим статусом.

Отже, виходячи із зазначеного, можна констатувати, що у більшості сучасних країнах функціонує одноосібний глава держави, конституційний статус якого залежить від форми державного правління, прийнятій в тій чи іншій країні, характеру існуючого в країні політичного режиму, а також від інших обставин, у тому числі від звичаїв і традицій. Наприклад, в Україні Президент як Глава держави поєднує відразу три статуси: представника держави у внутрішньо - та зовнішньополітичних відносинах, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України і керівника зовнішньополітичної діяльності.

2. *Порядок обрання Президента України*

Відповідно до статті 103 Конституції України - Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд.

Ст. 15 ЗУ «Про вибори Президента» визначає такі **види виборів Президента:**

 Чергові вибори - проводяться у зв'язку із закінченням конституційного строку повноважень Президента України. Відбуваються в **останню неділю березня** п'ятого року повноважень Президента України. Верховна Рада України

призначає чергові вибори Президента України не пізніш як за сто днів до дня виборів.

Верховна Рада України забезпечує опублікування рішення про призначення чергових виборів Президента України у засобах масової інформації. **Виборчий процес** чергових виборів Президента України розпочинається за дев'яносто днів до дня голосування. Центральна виборча комісія оголошує про початок виборчого процесу шляхом прийняття рішення не пізніш як за дев'яносто один день до дня голосування.

✚ Позачергові вибори- проводяться у зв'язку з прийняттям відповідної постанови Верховної Ради України. **Відбуваються в останню неділю дев'яностоденного строку з дня їх призначення Верховною Радою України.**

✚ Повторні вибори Президента України проводяться у випадках:

1) якщо до виборчого бюлетеня для голосування було включено не більше двох кандидатів на пост Президента України і жодного з них не було обрано;

1¹) у разі коли після закінчення строку реєстрації кандидатів на пост Президента України не зареєстровано жодного кандидата;

2) якщо всі кандидати на пост Президента України, включені до виборчого бюлетеня, до дня виборів або до дня повторного голосування зняли свої кандидатури;

3) у разі коли вибори Президента України визнані такими, що не відбулися;

4) якщо особа після її обрання не набула мандата у порядку та у строк, встановлені Конституцією України та ЗУ «Про вибори Президента України».

Відбуваються в останню неділю дев'яностоденного строку з дня прийняття постанови Верховної Ради України про призначення повторних виборів.

Вибори Президента в Україні можуть проходити в 2 тури, у випадку якщо після першого туру жодний з кандидатів не набрав абсолютної більшості голосів.

Відповідно до ст. 85 ЗУ «Про вибори Президента України» - **повторне голосування призначається Центральною виборчою комісією на третю неділю після дня виборів.**

До виборчого бюлетеня для повторного голосування включаються два кандидати на пост Президента України, які у підсумку голосування у день виборів одержали найбільшу кількість голосів.

Підготовку і проведення виборів глави держави здійснюють Центральна виборча комісія, територіальні й дільничні виборчі комісії.

3. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України

Президент України обирається строком на п'ять років. Його повноваження, як правило, припиняються після закінчення цього терміну. Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.

Водночас можливе дострокове припинення повноважень Президента України за наявності підстав, передбачених Конституцією України і додержання конституційно визначеної процедури.

Відповідно до ст. 108 Конституції України підстави дострокового припинення повноважень Президента України є:

1) *відставка* - набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України.;

2) *неспроможність виконання своєї повноваження за станом здоров'я* - має бути встановлена на засіданні Верховної Ради України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання Верховного Суду - за зверненням Верховної Ради України, і медичного висновку;

3) *усунення з поста в порядку імпичменту* – 10 вересня 2019 року був прийнятий ЗУ «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)»

Відповідно до статті 1 вищевказаного закону Усунення Президента України з поста в порядку імпичменту (далі - імпичмент) є способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності. Імпичмент є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого Верховна Рада України у разі вчинення державної зради або іншого злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши з поста.

4) *смерть*.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України виконання його обов'язків на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України.

Обов'язки Президента України Голова Верховної Ради України має виконувати до 90 днів, оскільки за Конституцією України (ч. 5 ст. 103) протягом цього періоду мають бути проведені вибори нового Президента України.